

VOLKER
DIERSCHKE

Kosmos Natuurgids

VOGELS

KOSMOS

Vogelbescherming
NEDERLAND

Volker Dierschke

De nieuwe Kosmos natuurgids Vogels

Hoe is een bladzijde opgebouwd?	4
Hoe determineer ik vogels?	6
Waar trekken vogels heen?	14

De vogelsoorten

Zangvogels	18
------------	----

Duiven e.a.	112
Spechten	123

Uilen	129
Roofvogels	136

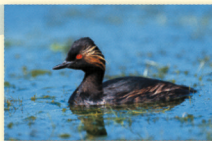
Hoendervogels	154
Ooievaarachtigen	160
Rallen	168

Steltlopers	172
Meeuwen, sterns en alken	193

Duikers	211
Eendvogels	216
Stormvogels	235

Vogelsoortenregister	242
Verantwoording	248
Welk ei is dat?	254

Kenmerken herkennen

Naast het opvallendste kenmerk, de verenkleur, spelen bij het determineren van vogels de volgende aspecten een hoofdrol: de **grootte** en **vorm** van een vogel, zijn manier van voortbewegen en zijn **gedrag**. Als u op een onbekende vogel stuit, helpt een vergelijking met reeds bekende vogels u vaak verder. Op de volgende bladzijden vindt u enkele tips voor een juiste identificatie van vogels.

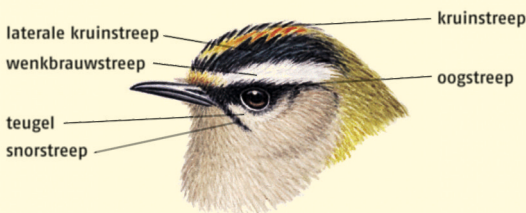
Bijna alle vogelsoorten kunnen in verschillende verenkleeden worden geobserveerd. Er bestaan veel verschillen tussen **mannetjes** en **vrouwtjes** en tussen **volwassen** en **jonge vogels**. Bovendien is er dikwijls sprake van een veelkleurig **prachtkleed** en een minder opvallend, schutkleurig **rustkleed**. Terwijl het rustkleed vooral in de winter voorkomt, wordt hetlachtkleed meestal in de balts- en broedtijd gedragen en is overwegend in het voorjaar en de zomer te zien. Bij eenden begint de balts al in

de winter, waardoor de mannetjes veel vroeger dan andere vogels hun bonte verenkleed laten zien. Houd er altijd rekening mee dat er tijdens de rui, het wisselen van het ene verenkleed voor het andere, sprake is van overgangsstadia. Sommige vogelsoorten krijgen hunlachtkleed ook zonder rui: het bonte verenkleed wordt zichtbaar zodra de schutkleurige vleugelpunten door slijtage verdwijnen.

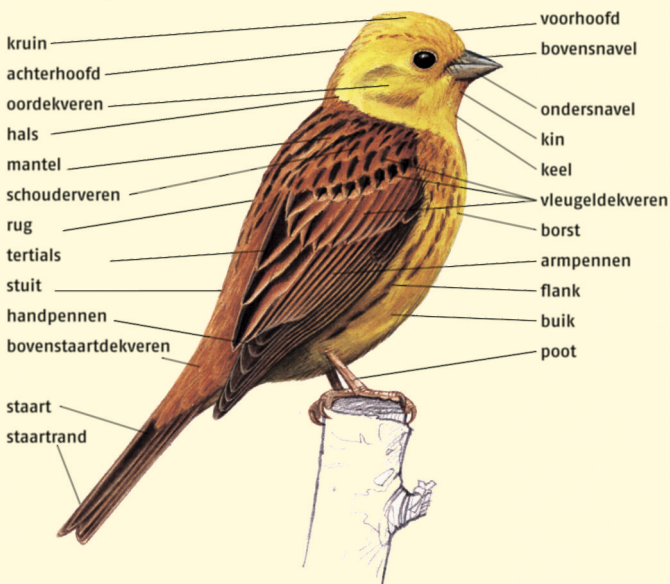
Soorten vinden

Met ruim 440 vogelsoorten vindt u in dit boek nagenoeg alle vogelsoorten die u in Europa als broedvogel, doortrekker of wintergast kunt tegenkomen. De volgorde is grotendeels bepaald door verwantschap tussen de verschillende vogels. Soorten die op elkaar lijken, zijn meestal op aansluitende bladzijden te vinden, waardoor vergelijken eenvoudiger is.

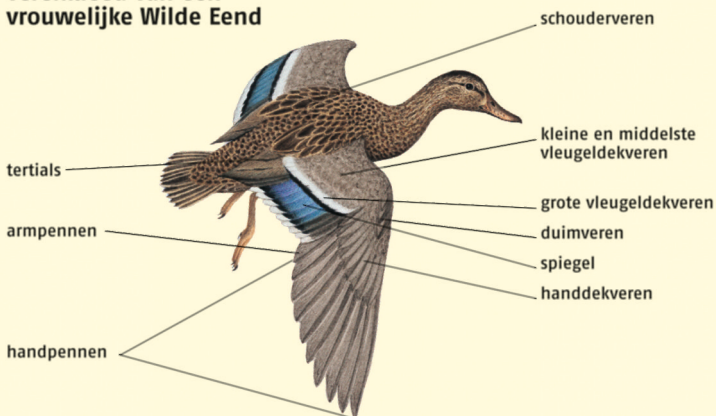
Kenmerken van een Vuurgoudhaan

Lichaamsdelen en veerpartijen van een Geelgors

Verenkleed van een vrouwelijke Wilde Eend

Giervalk

Falco rusticolus (Valken)

L 48-60 cm vsw 130-160 cm standvogel/kortefstandstrekker

Voorkomen Bewoont toendra's en steile zee-kusten; in de winter ook in andere open landschappen.

- > Broedseizoen apr-aug
- > 3-4 gelige, roodbruin gevlekte eieren
- > 1 legsel per jaar

De Giervalk bouwt zijn nesten in rotswanden. Verder gebruikt hij de nesten van de Ruigpootbuiszand en Raaf. Terwijl de volwassenen de winter meestal in het broedgebied doorbrengen, trekken sommige jongen naar het noorden van Midden-Europa. Iets kleiner dan de Giervalk is de warmer bruin gekleurde Sakervalk (*Falco cherrug*). Die leeft in de steppen en halfwoestijnen van Zuidoost-Europa, vangt zoogdieren tot het formaat van een haas en kan in vlucht zelfs reigers overmeesteren.

krachtig, buizerdachtig postuur (brede vleugels, dikke buik)

152

contrastarme koptekening

bovenzijde warm bruin

bruine 'broek'

Geluid Roepreeksen lager dan van Slechtvalk ('kja-kja-kja')

Wist u dit al?

De Giervalk is de grootste Europese valkensoort. Omdat hij gespecialiseerd is in de jacht op kleine zoogdieren, is hij bij valkeniers zeer geliefd. Hoge prijzen in de illegale handel hebben de soort in gevaar gebracht, hoewel de nesten vaak moeilijk toegankelijk zijn.

Blauwe Reiger

Ardea cinerea (Reigers)

L 90-98 cm vsw 175-195 cm korteaafstandstrekker

nek ingetrokken, dik

De Blauwe Reiger broedt in kolonies, van waaruit hij naar zijn foerageergebieden vliegt die wel 40 km verderop kunnen liggen. Op het land voedt hij zich overwegend met muizen, in het water meestal met vis. De jachtmethode is praktisch gelijk: nagenoeg bewegingloos besluit hij zijn prooi of loert erop; dan stoot hij met zijn dolkachtige snavel bliksemsnel toe.

kop zwart-wit

snavel krachtig, geel

deel van broedkolonie

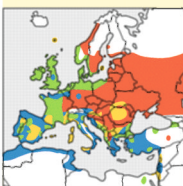
juveniel

Geluid Schorre langgerekte roep ('raah').

Voorkomen Broedt meestal in struikgewas bij het water; foerageert op akkers en weiden en in ondiepe wateren.

- > Broedseizoen feb-aug
- > 3-5 lichtblauwe eieren
- > 1 legsel per jaar

161

Purperreiger

Ardea purpurea (Reigers)

L 78-90 cm vsw 120-150 cm langeafstandstrekker

tenen lang nek dik, gestreept

Anders dan de Blauwe Reiger blijft de Purperreiger in het riet verborgen. Met behulp van zijn lange tenen kan hij meerdere riethalmen tegelijk omvatten en uitstekend klimmen. In zijn gedrag lijkt hij op de Roerdomp (blz. 160) en soms neemt ook hij bij gevaar een paalhouding aan. De winter brengt de Purperreiger door op de Afrikaanse steppen.

kop smal

nek roodbruin

buik roodbruin

Geluid Schorre roep, iets hoger dan van Blauwe Reiger.

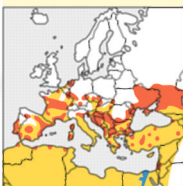
juveniel

bovenzijde bruin

Voorkomen Leeft in uitgestrekte rietvelden en aangrenzende waterplassen.

- > Broedseizoen apr-aug
- > 4-5 blauwgroene eieren
- > 1 legsel per jaar

Strandplevier

Charadrius alexandrinus (Plevieren)

L 15-17 cm vsw 42-45 cm standvogel/middellangeafstandstrekker

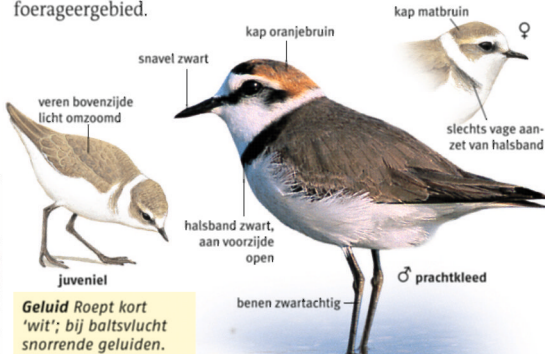
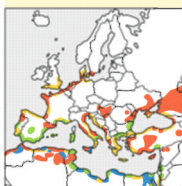
duidelijke, witte
vleugelstreep

Voorkomen Bewoont zand- en grindbanken bij kustwateren (lagunes, wadden) en bij brak binnenwater.

- > Broedseizoen apr-sept
- > 3 bruinachtige, donker gevlekte eieren
- > 1 legsel per jaar

De Strandplevier heeft een voorkeur voor kale gebieden als broedplaats. Daar maakt hij zijn nestkuil graag in de beschutting van een kleine graspol. Broeden doen het mannetje en vrouwtje om beurten en al een paar uur nadat de kuikens zijn uitgekomen brengen ze ze naar het foerageergebied.

Geluid Roept kort 'wit'; bij baltsvlucht snorrende geluiden.

178

Morinelplevier

Charadrius morinellus (Plevieren)

L 20-22 cm vsw 57-64 cm langeafstandstrekker

geen vleugelstreep

juveniel

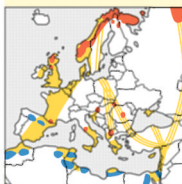

staartende wit

Voorkomen Broedt in de toendra en hoog in de bergen; op de trek en 's winters op velden, in weilanden en in (half)woestijnen.

- > Broedseizoen mei-aug
- > 3 grijsbruine eieren met donkere vlekken
- > 1 legsel per jaar

Al naargelang de verhouding tussen de geslachten in een broedgebied kan een mannetje tot drie vrouwtjes, en een vrouwtje tot drie mannetjes hebben. Maar een ouderdier zal pas na het uitkomen van de jongen opnieuw paren, terwijl de andere ouder voor het nageslacht zorgt.

Geluid Verschillende korte roepen, tijdens balts ook in serie; ook een rauw 'trrr'.

Wilde Eend

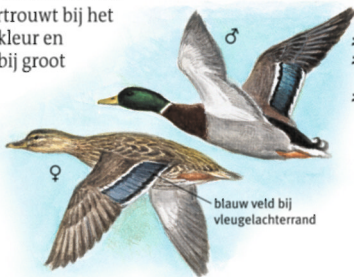
Anas platyrhynchos (Eenden)

L 50-65 cm vs w 81-99 cm standvogel/middellangeafstandstrekker

Vanaf de herfst maakt het mannetje indruk met zijn prachtkleed, dat later bij de balts een grote rol speelt. Zoals bij alle eenden is de rol van het mannetje bij de voortplanting beperkt tot de paring. Daarna legt hij zijn prachtige verenkleed af en vervangt het door een sober zomerkleed. Het vrouwtje vertrouwt bij het broeden op haar schutkleur en verlaat het nest alleen bij groot gevaar.

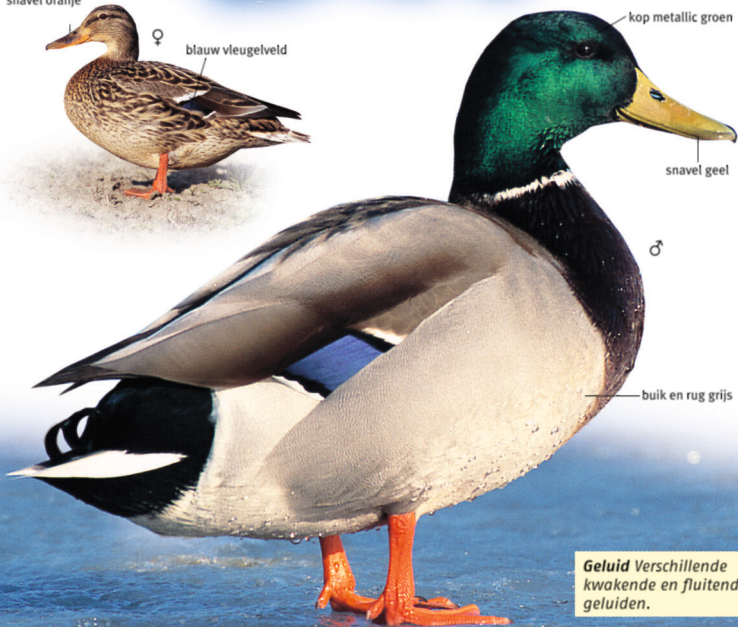
Wist u dit al?

Waar voedselrijk water is, zijn wilde eenden te vinden: sloten, kanalen, rivieren, vennen... Wilde eenden nestelen op de vreemdste plekken: in steden bijvoorbeeld ook op daken en in bloembakken.

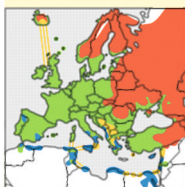
vrouwtje met jongen

snavel oranje

Voorkomen Leeft in allerlei water, van grote meren tot kleine poelen.

- > Broedseizoen feb-sept
- > 7-13 groenige tot bruinige eieren
- > 1 legsel per jaar

Geluid Verschillende kwakende en fluitende geluiden.

- Aalscholver 241
 Aasgier 137
Accipiter brevipes 148
 A. gentilis 148
 A. nisus 148
Acrocephalus agricola 43
 A. arundinaceus 44
 A. dumetorum 43
 A. melanopogon 42
 A. paludicola 41
 A. palustris 43
 A. schoenobaenus 42
 A. scirpaceus 43
Actitis hypoleucos 185
 Adouins Meeuw 198
Aegithalos caudatus 72
Aegolius funereus 132
Aegyptius monachus 136
Aix galericulata 223
 A. sponsa 223
Alauda arvensis 23
Alca torda 210
Alcedo atthis 122
Alectoris barbara 158
 A. chukar 158
 A. graeca 158
 A. rufa 158
 Alexander Parkiet 116
 Alk 210
Alle alle 208
Alopochen aegyptiaca
 222
 Alpengierzwaluw 120
 Alpenheggemus 34
 Alpenkauw 85
 Alpenkraai 85
 Alpensneeuwhoen 156
Anas acuta 226
 A. clypeata 224
 A. crecca 227
 A. penelope 224
 A. platyrhynchos 225
 A. querquedula 227
 A. strepera 226
Anser albifrons 219
 A. anser 219
 A. brachygyne 218
 A. erythropus 219
 A. fabalis 218
Anthus campestris 26
 A. cervinus 26
 A. petrosus 28
 A. pratensis 27
 A. richardi 26
 A. spinoletta 28
 A. trivialis 27
 Appelvink 101
Apus apus 121
 A. melba 120
 A. pallidus 120
Aquila adalberti 140
 A. chrysaetos 140
 A. clanga 141
 A. heliaca 140
 A. pomarina 141
Ardea cinerea 161
 A. purpurea 161
Ardeola ralloides 162
Arenaria interpres 188
 Arendbuizerd 145
Asio flammeus 134
 A. otus 134
Athene noctua 131
 Auerhoen 155
Aythya ferina 228
 A. fuligula 229
 A. marila 229
 A. nyroca 228
 Aziatische Roodborst-
 tapuit 66
 Aziatische Steenpatrijs
 158
Baardgrasmus 51
 Baardman 71
 Balearische Grasmus 49
 Balkanbergfluit 54
 Balkansperwer 148
 Balkanvliegenvanger 59
 Barbarijs Patrijs 158
 Barmsijs 98
 Bastaardarend 141
 Beflijster 36
 Bergeend 222
 Bergfluit 54
 Bijeneter 122
 Bladkoning 55
 Blauwborst 61
 Blauwe Ekster 83
 Blauwe Kiekendief 146
 Blauwe Reiger 161
 Blauwe Rotslijster 70
 Blauwstaart 63
 Boerenzwaluw 19
 Bokje 183
Bombycilla garrulus 32
Bonasa bonasia 154
 Bontbekplevier 177
 Bonte Kraai 87
 Bonte Strandloper 191
 Bonte Tapuit 69
 Bonte Vliegenvanger 59
 Boomklever 77
 Boomkruiper 79
 Boomleeuwerik 24
 Boompieper 27
 Boomvalk 151
 Bosgors 109
 Bosrietzanger 43
 Bosruiter 184
 Bosuil 130
Botaurus stellaris 160
 Braamsluiper 50
 Brandgans 220
Branta bernicla 221
 B. canadensis 220
 B. leucopsis 220
 B. ruficollis 221
 Breedbekstrandloper 188
 Brilduiker 233
 Brilgrasmus 49
 Bruine Kiekendief 147
 Bruinkeelortolaan 108
 Bruinkopmees 74
Bubo bubo 135
 B. scandiacus 135
Bubulcus ibis 162
Bucephala clangula 233
 Buidelmees 72
 Buizerd 145
Burhinus oedicnemus 172
Buteo buteo 145
 B. lagopus 144
 B. rufinus 145
Calandrella brachydac-
 tyla 24
 C. rufescens 24
Calcarius lapponicus 110
 C. nivalis 111
Calidris alba 190
 C. alpina 191
 C. canutus 189
 C. ferruginea 189
 C. maritima 190
 C. minuta 192
 C. teminckii 192
 Canadese Gans 220
Caprimulgus europaeus
 119
 C. ruficollis 119
Carduelis cannabina 100

Auteur

Volker Dierschke wijdde zich als kind al aan het vogelen, aanvankelijk daartoe aangespoord door zijn vogelkundig onderlegde grootvader. Na zijn studie biologie in Göttingen deed hij bij de vogelwachten Helgoland en Hiddensee onderzoek naar de vogeltrek en werkte hij aan zijn proefschrift over de trek van steltloperachtigen. Op de universiteit van Kiel was hij betrokken bij projecten over de verspreiding van zeevogels in het Duitse waddengebied. Vanwege zijn veelzijdige kennis van de vogelwereld behoort hij tot de bekendste ornithologen van Duitsland. Volker Dierschke is werkzaam als zelfstandig bioloog en auteur en is bovendien uitgever van het wetenschappelijke Duitse tijdschrift *De Vogelwereld*.

Colofon

Met 958 kleurenfoto's (zie Fotoverantwoording blz. 248-249) en 747 vogeltekeningen in kleur van Paschalis Dougalis/Kosmos, 3 vogeltopografietekeningen op blz. 6 en 7 van Steffen Walentowitz, 69 eiertekeningen in kleur van Walter Söllner/Kosmos en 368 verspreidingskaarten en 13 silhouettekeningen van Wolfgang Lang.

De foto op blz. 2 is van een Boomklever. De foto's op blz. 3 tonen van boven naar beneden een Geelgors, Houtduif, Torenvalk, Blauwe Reiger, Tureluur en een Geoorde Fuut. Op blz. 16 en 17 ziet u een Bijeneterpaartje.

De Nederlandse uitgave is gepubliceerd door
Kosmos Uitgevers
Postbus 13288
3507 LG Utrecht
www.kosmosuitgevers.nl

Omslagontwerp: Aperta.nl, Jan Johan ter Poorten
Opmaak: de ZrjJ, Utrecht
Fotografie en illustraties: zie verantwoording op blz. 248 en 249
Vertaling: Guido Vennix / Vitataal
Redactie en productie: Vitataal, Oostum

ISBN 978 90 2156 0731
NUR 435

4e druk © 2015

Voor het eerst gepubliceerd in Duitsland in 2007 door Franckh-Kosmos
Verlags-GmbH & Co. KG, Stuttgart
Oorspronkelijke titel: *Welcher vogel ist das?*

© 2007 Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG, Stuttgart
© 2008, 2014 voor de Nederlandse taal: Kosmos Uitgevers, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without prior written permission from the publisher.

Vogels: alle belangrijke kenmerken overzichtelijk in beeld gebracht!

Van Winterkoning en Goudhaan, tot Kraanvogel en Zeearend, vogels zijn er in allerlei afmetingen.

Met ruim 440 soorten vind je in dit boek nagenoeg alle vogelsoorten die je in Europa als broedvogel, doortrekker of wintergast kunt tegenkomen. Bij het determineren van vogels spelen de volgende aspecten een hoofdrol: de **grootte** en **vorm** van een vogel, zijn manier van **voortbewegen** en zijn gedrag. Deze gids belicht al deze aspecten met veel aandacht voor details, meerdere afbeeldingen per vogelsoort en een snelle oriëntatie met behulp van de handige kleurcode.

Inclusief een overzicht van de belangrijkste vogeleieren.

In samenwerking met Vogelbescherming Nederland

www.kosmosuitgevers.nl

9 789021 560731